

Zatočeništvo u Francuskoj 1940 - 1946.

Marie-Christine Hubert

Registracija „Cigana” i praćenje njihovog kretanja | Naredbe o prisilnom prebivalištu za „nomade” u Trećem rajhu | Zatočeništvo u neokupiranoj zoni | Zatočeništvo u okupiranoj zoni | Nakon oslobođenja | Svakodnevni život u logorima | Slučajevi deportovanja iz francuskih logora za zatočenje

➤ *I u Francuskoj su postojala dva paralelna pristupa takozvanom „ciganskom pitanju”. Francuski pristup korišćenja zatvora kao načina uvođenja „Cigana” („Tsiganes”) u društvo preovladalo je nad nemačkim pristupom zatvoru kao prvom koraku ka masovnim ubistvima. Stoga francuski Romi, za razliku od onih koji su živeli u ostalim zemljama pod nemačkom okupacijom, nisu bili proterani u logor u Aušvicu. Ipak, oni nisu izbegli progon: čitave porodice su zatvarane u posebne logore širom zemlje, i pre i posle okupacije.*

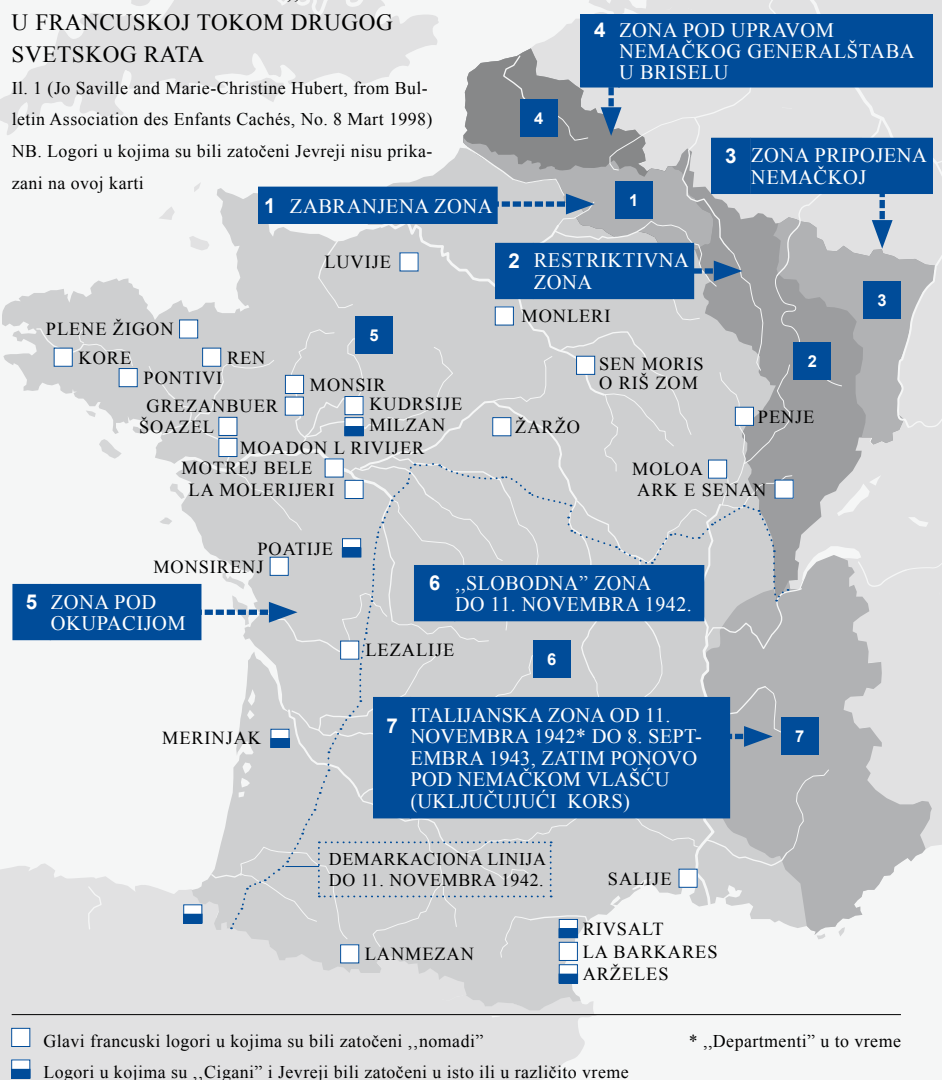
UVOD

Dok je u Nemačkoj 1930-ih takozvano Cigansko pitanje smatrano kompleksnim, uključujući rasne, socijalne i kulturne karakteristike, francuske vlasti su, imajući u vidu dobro uspostavljenu tradiciju anticiganizma, imale manje-više socijalni pristup prema „ciganskom problemu”. Izbegavajući javnu upotrebu rasnih kriterijuma, uspostavili su 1912. godine kategoriju stanovništva „nomadi”, koja je, iako nikada nije bila jasno definisana, označavala isključivo „Ciganin”. Od tada je život Roma u Francuskoj postajao sve teži i teži. Godine 1940. prvi „Cigani” su bili zatočeni u logorima kako u okupiranim tako i u neokupiranim delovima zemlje.

Oko polovine „ciganskog” stanovništva koje je živelo u Francuskoj pre rata, oko 13.000 ljudi bilo je zatočeno u specijalnim logorima širom zemlje. Osim toga što su bili zatočeni, patili su od bolesti i gladi, i u mnogim slučajevima, bili su prinuđeni na prisilni rad. Iako nema podataka o masovnim deportovanjima na rasnoj osnovi za sve vreme rata, čak ni za okupirane delove Francuske, najmanje 200 francuskih „Cigana” ubijeno je u Sašenhauzenu, Buhenvaldu i Aušvic- Birkenauu.

LOGORI ZA ZATOČENJE „CIGANA” U FRANCUSKOJ TOKOM DRUGOG SVETSKOG RATA

Il. 1 (Jo Saville and Marie-Christine Hubert, from Bulletin Association des Enfants Cachés, No. 8 Mart 1998)
NB. Logori u kojima su bili zatočeni Jevreji nisu prikazani na ovoj karti

Registracija „Cigana” i praćenje njihovog kretanja

Naredbe o prisilnom prebivalištu za „nomade” u Trećem rajhu

Zatočeništvo u neokupiranoj zoni

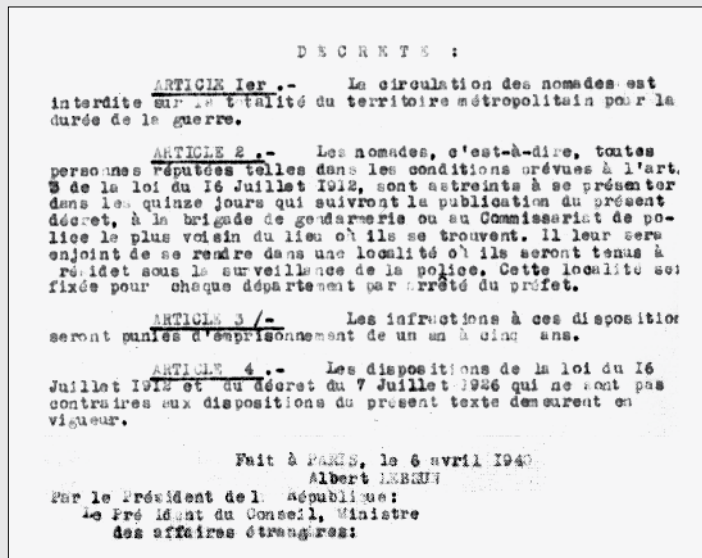
Zatočeništvo u okupiranoj zoni

II. 2

„Nomadi” u logoru Montrej Bele (Department Men-e-Loar), 1944. godina. Ovo je bio najveći logor za zatočene „nomade” u Francuskoj, s najmanje 1.000 zatočenika.

(Hubert 1999, str. 76)

II. 3 (Detalj)

Ukaz - zakon od 6. aprila 1940. godine. Član 1. glasi:

„Kretanje „nomada” zabranjeno je u Francuskoj za vreme rata”. („La circulation des nomades est interdite sur la totalité du territoire métropolitain pour la durée de la guerre.”)

(iz arhiva Departamenta Buš-di-Ron)

REGISTRACIJA „CIGANA” I PRAĆENJE NJIHOVOG KRETANJA

Romi su živeli u Francuskoj od XV veka, ali su ponovo izazvali pažnju javnosti tek krajem XIX veka. U to vreme su Romi, koji su oslobođeni od ropstva u rumunskim pokrajinama, došli u Francusku i ostale delove Zapadne Evrope. Mnogi od ovih Roma pridružili su se postojećem velikom broju lutajućih ljudi (ostali Romi, sezonski radnici, litalice, putujući trgovci, prosjaci, skitnice) koji su turali francuskim selima u potrazi za boljim životom u vreme ekonomske krize.

„Cigani” („Tsiganes”) su bili posebno obeleženi. Sumnjičeni su za svako krivično delo - krađu, krivolov, prevare, kidnapovanje dece, čak i za širenje bolesti. Štampa je naduvavala ova krivična dela, koja su ili počinili ili se pretpostavljalo da su počinili Romi, i doprinosila

širenju preteranog osećaja nesigurnosti kod ljudi, a, istovremeno, zakoni protiv lutanja i prosjačenja pokazali su se neefikasnim u sputavanju nomadskog načina života.

Vlada je 1895. godine izvršila popis svih onih koji su nenastanjeni. Popis je obuhvatio više od 400.000 lutajućih ljudi, od kojih su 25.000 bile nomadske grupe koje su putovale u karavanima. Suočeni s pritiskom javnog mnjenja, od 1907. do 1912. godine zakonodavci su radili na pripremi novih zakona radi registracije litalica i praćenja njihovog kretanja.

Vlada je 16. jula 1912. godine donela zakon koji se isključivo odnosio na Rome, iako je bio namenjen svim litalicama. U Zakonu o putujućim zanimanjima i kontroli kretanja nomada („Loi sur l'exercice des professions ambulantes et la réglementation de la circulation des nomades”) razlikuju se tri kategorije putujućih ljudi: „putujući trgovci”, „foreni”

(lutajući trgovci) i „nomadi”, imajući u vidu direktno Rome. S vremena na vreme francuske vlasti su koristile samo termin „nomadi” za Rome i „Cigane” svih vrsta. [II. 4]

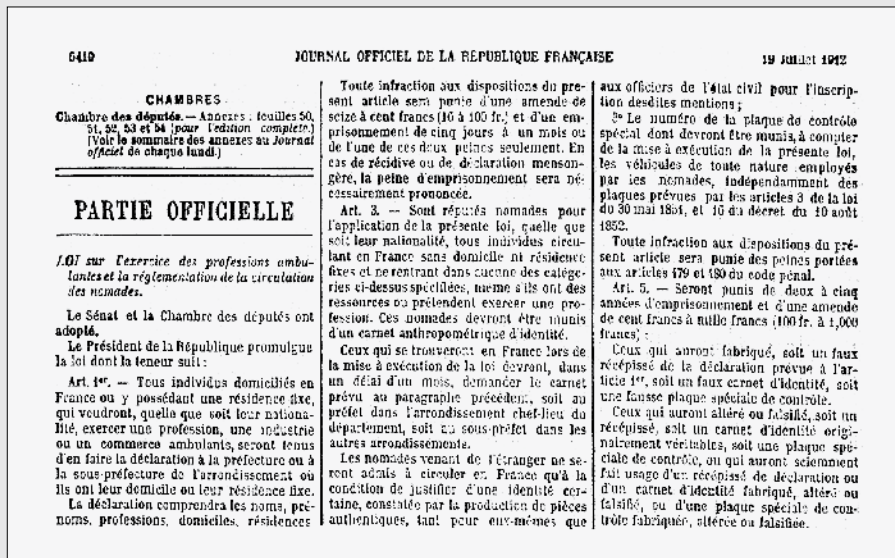
Za ovu novu administrativnu kategoriju uvedena su mnoga ograničenja. Svaki pojedinac stariji od 13 godina trebalo je imati „antropometričku ličnu kartu” koja je sadržala podatke o civilnom statusu, dve fotografije (profil i anfas), otiske prstiju i podatke o fizičkim karakteristikama. Kada bi boravio u bilo kom okrugu, kartu je trebalo da mu overe pečatom državni službenici, i pri dolasku i pri odlasku. Glava porodice imala je grupnu kartu overenu pečatu u kojoj je bio naveden civilni status svih onih koji su putovali s njim. Vozila su imala posebnu registarsku tablicu. Podaci o „nomadima” čuvali su se u prefekturama Ministarstva unutrašnjih poslova. Vlasti su znale ko su i mogli su pratiti njihovo kretanje. [II. 5]

NAREDBE O PRISILNOM PREBIVALIŠTU ZA „NOMADE” U TREĆEM RAJHU

Otpočinjanjem rata, na Rome su primenjivana stroža ograničenja. Zajedno s komunistima i strancima, oni su bili prve francuske žrtve rata. Bili su osum-

njičeni za špijunazu i postepeno isključeni iz društva i uspešno prognani.

U vojnoj naredbi od 22. oktobra 1939. godine zabranjeno im je da putuju u

II. 4

„Bez obzira na nacionalnost, sve osobe koje žive u Francuskoj i koje nemaju prebivalište ili stalno boravište i ne spadaju ni u jednu od kategorija gore navedenih biće proglašeni nomadima, čak i ako imaju prihode i tvrde da imaju zanimanje. Ovi nomadi treba da nose antropometričku ličnu kartu.”

(prevedeno iz Službenog glasnika 19. jul 1912)

osam „departmenta” zapadne Francuske i kampuju u dva „odeljenja” (Indre-et-Loire, Maine-et-Loire). Vojne vlasti pozvale su se na član 5. Zakona o opsadnom stanju od 9. avgusta 1849. godine, koji je prethodno bio korišćen tokom Prvog svetskog rata radi opravdanja zatočeništva „Cigana” u „logorima za čišćenje” i „logorima za osumnjičene”.

Ukazom predsednika Republike od 6. aprila 1940. godine zabranjeno

im je da tokom rata uopšte putuju po Francuskoj i naređeno im je da se pridržavaju pravila o prinudnim prebivalištima. Zvanično, ova mera trebalo je da smanji rizik od špijunaže, a nezvanično - cilj je bio da se prisile na nastanjenje. [II. 3]

Žandarmerija je u početku izvršila popis „nomada” koji su imali antropometričku ličnu kartu. Prefekt je tada izdao naredbu u kojoj od njih

„Cigana” bilo zatočeno u logoru Arzeles sir Mer (Pyrénées-Orientales). Tada su bili prebačeni u logore u Barkarès i Rivalsat i u novembru 1942. u logor Salije (Bouches-du-Rhône). [II. 6, 7]

U ostalom delu neokupirane zone naredba o prinudnom prebivalištu važila je samo forme radi. U stvarnosti sudbina Roma zavisila je od dobre volje prefekta, koji je mogao da zatoči svakog „nomada” kog je smatrao nepoželjnim. Tako

II. 5

Antropometrička lična karta

(iz arhiva Departmenta Buš-di-Ron)

zahteva da se nastane u jednom ili u više određenih okruga. S obzirom na to da budžet za implementiranje naredbe nije usvojen, „nomadima” je dozvoljeno da se kreću u određenom krugu kako bi našli posao i sredstva da se izdržavaju. Invazija nemačkih trupa u maju 1940. godine dovela je do toga da ova naredba nije implementirana u celoj zemlji.

je u aprilu 1941. godine prefekt Hautes-Pyrénéesa sakupio „nomade” iz „odeljenja” na Lanmezan visoravni i smestio ih u porušenu bolnicu gde je stražarila žandarmerija.

Između oktobra 1940. i avgusta 1944. godine odlukom Višijevske vlade oko 1.400 „nomada” je zatočeno u dva logora u neokupiranoj zoni. Nemačka invazija na zonu novembra 1942. godine nije imala uticaj na njihovu sudbinu.

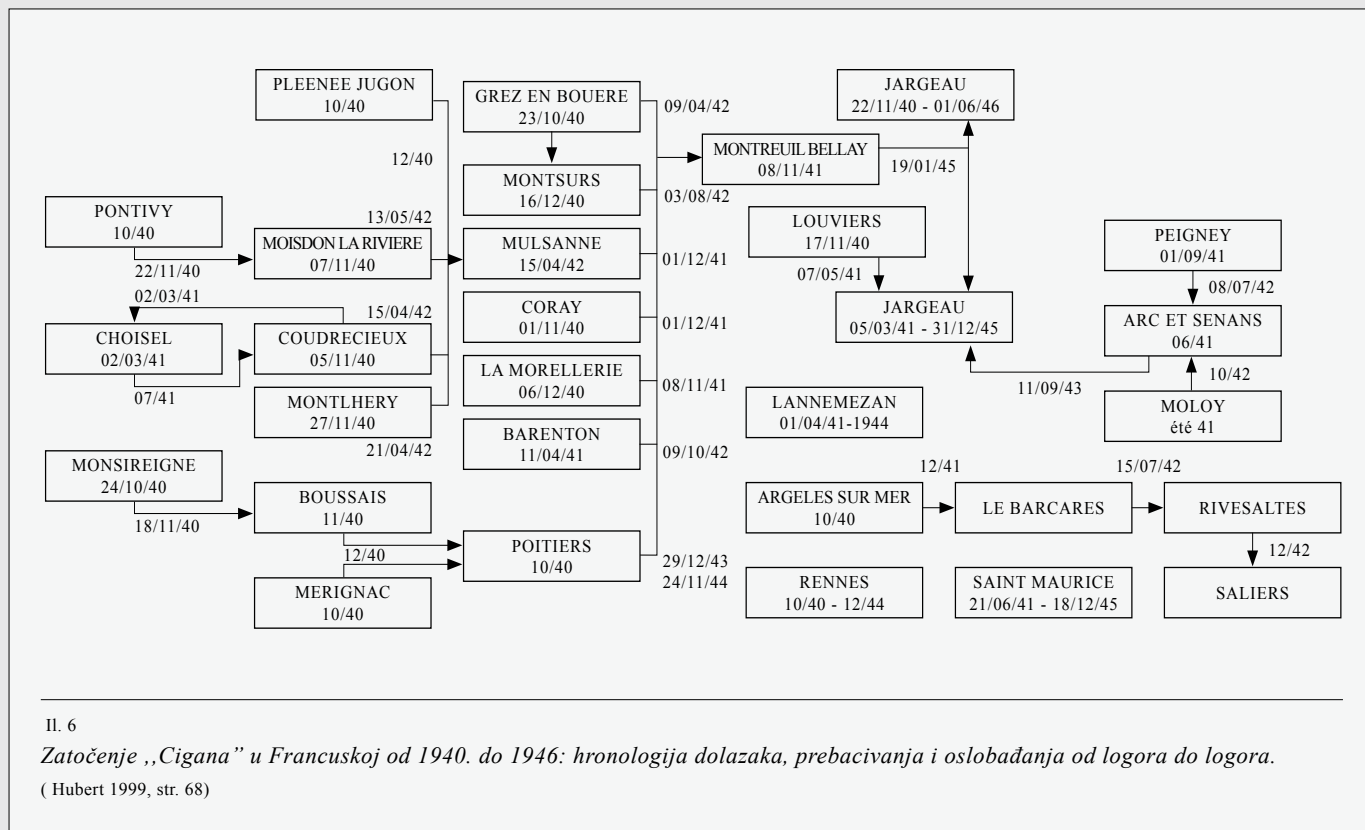
policijskom stražom. Francuske vlasti bile su odgovorne za organizaciju čitave operacije, Nemci su samo davali neke instrukcije: porodice nije trebalo da se

ZATOČENIŠTVO U NEOKUPIRANOJ ZONI

U Alzas-Lorenu, Romi su kao i Jevreji, bili su prognani u neokupiranu zonu gde je Višijevska vlada naredbom nametnula prinudno prebivalište („assignations à résidence”) i zatvorila ih u logore prvenstveno osnovane za španske republikance. Tako je do 30. oktobra 1940. godine 376

ZATOČENIŠTVO U OKUPIRANOJ ZONI

Nemačka Vrhovna komanda u Francuskoj 4. oktobra. 1940. godine naredila je da se „Cigani” prebace u okupiranu zonu u dva logora pod francuskom

razdvajaju, deca je trebalo da se šalju na školovanje.

Od sredine oktobra feldmaršali („Feldkommandanten”) dali su prefektima instrukcije o sprovođenju naređenja, u kojima su određene osobe na koje se naređenje odnosi: „to su sve osobe francuske nacionalnosti ili stranci bez stalnog prebivališta koji lutaju po okupiranoj zoni na ciganski način („nomadi” i „foreni”), bilo da poseduju antropometričku ličnu kartu ili ličnu identifikacionu kartu ili ne.”

Za razliku od Francuza, Nemci su „Cigane” nazivali veoma pogrđnim rečima. Koristili su rasne, ali i socijalne kriterijume. I nomadske i nastanjene osobe, bilo da su integrisane u društvo ili ne, okarakterisane su kao „Cigani”. Znajući da je od 1912. godine Francuska samo zvanično svrstavala ljude koji imaju antropometričku ličnu kartu u kategoriju „Cigana”, 1940. godine Nemci su pokušali da primene svoju definiciju „Cigana”, ali bez uspeha.

Žandarmi su koristili nemačku definiciju samo ako je trebalo da izvrše hapšenje na osnovu naredbe prefekture izdate u njihovom „departmentu”. Pre-

fekti su, u želji da očuvaju legalnost, izdali okružnu naredbu o zatočeništvu i time transformisali nemačko naređenje u francuski zakonodavni akt. Na taj način, u očima javnosti i zatočenih, isključivo su francuske vlasti bile odgovorne za zatočeništvo. Zatočeništvo „Cigana” je bila nemačka inicijativa koju su sprovele francuske vlasti.

Do 31. oktobra 1940. godine oko 400 „nomada” je već bilo zatočeno u šest logora u okupiranoj zoni. Proces zatočenja ubrzan je nakon što je 22. novembra 1940. godine objavljena nemačka naredba u kojoj se zabranjuje bavljenje putujućim zanimanjima u 21 „odeljenju” u zapadnoj Francuskoj. Istovremeno, Romi su prognani iz primorske oblasti, zajedno s Jevrejima i strancima. Sami Nemci su posle toga prognali i zatočili sve one koje su smatrali „Ciganima”: „nomade” sa antropometričkom ličnom kartom, ali i „forene”, nastanjene osobe u javnosti poznate kao „Cigani” i „asocijalni”, lopove i skitnice.

Takva mnogobrojna zatvaranja zahtevala su otvaranje više strukturiranih logora, kako bi primili „nomade” poslate

u logore. Oni su otvarani hitno i ad hoc u oktobru 1940. godine. „Nomadi” koji su držani u Merinjaku (Žironda) i Buseu (De Sevre), npr. bili su odvedeni u logor u Rut de Limož u Poatije (Vien). Krajem decembra 1940. godine, 1.700 „nomada” i „forena” zatočeno je u 10 logora. [II. 8, 10-12]

U južnoj Francuskoj logori su otvarani od aprila 1941. godine. U departmentu Dub, Romi su zatočeni u bivšu kraljevsku solanu Ark e Senan, zgradu koja je danas proglašena kao kulturno dobro pod zaštitom UNESKO-a. U departmentu Ion, oni su zatočeni u dvorištu napuštene železničke stanice u Sent Morris o Riš Zomu.

Krajem 1941. godine oko 3.200 „nomada” i „forena” je zatočeno u 15 logora. Među njima su glavni bili Žaržo (Loaret), Poatije (Vien), Moadon I Rivijer (Loarr-Inferier) i Kudrsije (Sart).

U novembru 1941. godine Nemci su odlučili da reorganizuju ove logore kako bi smanjili troškove njihovog održavanja, smanjili pritisak na stražare i zaustavili mnogobrojna bekstva. Kao i „ciganski logori” („Zigeunerlager”) u Nemačkoj i Austriji, i ovi

„IZLOŽBENI” LOGOR U SALIJEU (BUŠ-DI-RON)

Logor u Salijeu (Buš-di-Ron) ima specifičnu istoriju zato što je bio osnovan kao instrument propagande. U pokušaju opovrgavanja tvrdnje švajcarske i američke štampe da su mnogi protivnici nacističkog režima umirali na jugu Francuske, vlada je odlučila da osnuje „izložbene” logore.

Nakon propasti logora u Noe i Resebedu („bolnički” logori koji su se morali zatvoriti zbog loših uslova za pacijente”) marta 1942. godine odlučeno je da se osnuju logori isključivo za „nomade”. Stacioniran u Kamargu, gde postoji određena „ciganska” tradicija, ličio je na tipična sela tog područja. Još jednom to je bio ogromni neuspeh; utabani zemljani podovi su postajali blato kad je padala kiša, kolibe su bile pune parazita, itd. Zatočenici su masovno bežali.

II. 7

II. 8

Glavni ulaz u logor Rut de Limož u Poatijeu (Department Hot-Vien)

(Hubert 1999, str. 74)

logori su sada bili organizovani po regionalnom principu.

To je bio razlog za osnivanje najvećeg logora za zatočeništvo „nomada”, logora u Montrej Beleu (Men-et-Loar). Između aprila i jula 1942. godine

zatočenici iz logora u tri različita „departamenta”: Kudrsije, Monleri i Moadon l Rivijer, prebačeni su u logor u Mulzani (Sart). Trećeg avgusta 1942. godine 717 zatočenika prebačeno je u Montrej Bele kako bi se pridružili zatočenicima iz

ostala dva logora. Ovaj broj je 18. avgusta iznosio 1.018 zatočenika. [II. 2]

U januaru 1943. godine oko 2.200 „nomada” zatočeno je u osam logora. Broj logora smanjen je tokom reorganizacije zbog oslobađanja „forena”.

NAKON OSLOBOĐENJA

Prebacivanja su nastavljena i nakon oslobođenja. „Nomadi” iz Montrej Belea prebačeni su 19. januara 1945. godine u druga dva logora. Iako su neki bili oslobođeni, 734 „nomada” je još bilo zatočeno u tri logora. Decembra 1945. godine logori u Žaržou i Sen Morisu su konačno zatvoreni i zatočenici su oslobođeni.

Za razliku od ostalih žrtava okupatorskih snaga, Romi nisu sistematično oslobođani nakon leta 1944. godine, čak ni posle 8. maja 1945. godine. Kao i Višijevska vlada, nove francuske vlasti su gledale na zatočeništvo „nomada” kao na prvi korak u njihovom prinudnom

nastanjenju. Prepiska između Generalnog inspektorata za logore i Generalnog inspektorata za administrativne službe otkriva dosta toga: obe strane složile su se da zatočeništvo treba zameniti naredbom o prinudnom prebivalištu. Ova vrsta zamene omogućila je vlastima da ostanu u okviru zakona, s obzirom na to da je naredba o prisiljavanju „nomada” na prinudno prebivalište još uvek bila na snazi.

Tek zakonom od 10. maja 1946. godine, kojim je određen datum prekida neprijateljstva i kojim je, de facto, opozvan ukaz od 6. aprila 1940. godine, vlasti su bezuslovno oslobodile Rome. Lezalije, poslednji logor za zatočeništvo „nomada”, zatvoren 1. juna 1946. godine.

Ažuriranje podataka o mnogobrojnim prebacivanjima (neki zatočenici

su bili zatočeni u četiri ili pet logora) omogućilo je da se broj Roma zatočenih u Francuskoj revidira naniže. Do 1992. godine opšteprihvaćena je bila procena od oko 30.000 zatočenika. Nakon provere logorske evidencije koja je čuvana u arhivama „departamenta”, tačnije analizom broja zatočenika od logora do logora, dobijena je nova cifra. Vodeći računa da se isti ljudi ne broje više puta, dobili smo broj od 4.600 zatočenih u okupiranoj zoni i 1.400 u slobodnoj zoni, što ukupno iznosi 6.000 zatočenika. S obzirom na to da su neke evidencije nepotpune, može se pretpostaviti da je od 6.000 do 6.500 ljudi zatočeno kao „nomadi” u 30 francuskih logora za zatočenike, ili grubo rečeno polovina Roma koji su u Francuskoj živeli 1939. godine. [II. 1]

II. 9

„Cigani” zatočeni u logoru Rivalsalt.

(Hubert 1999, str. 67)

II. 10

Kolibe korišćene za nastanjivanje „nomada” u logoru Rut de Limož u Poatijeju (Vien).

(iz Narodne Arhive, fotografski odsek (NAPS), F7 15109, 6.januar, 1942.)

SVAKODNEVNI ŽIVOT U LOGORIMA

Francuski Romi zatočeni su na osnovu nemačkih naredbi, uz saradnju francuskih vlasti i uz saglasnost većine javnosti koja je bila potpuno indiferentna prema sudbini zatočenih ljudi.

Više od 90 odsto njih bilo je francuske nacionalnosti. Mnogi stranci Romi trebalo je da napuste zemlju nakon izbijanja rata. Neki su bili zatočeni kao stranci u logorima južne Francuske, kao npr. logoru Girs.

Jedna od glavnih karakteristika zatočeništva Roma jeste da su čitave porodice bile zajedno. Za razliku od Jevreja, muškarci nisu odvajani od svojih žena i dece. Integritet porodične grupe je potpuno poštovan. Deca su činila 30-40 odsto svih zatočenih.

Romi su proveli šest godina tamnovanja u najtežim uslovima. Često su logori bili građeni u ravninama ili na obroncima brda prepuštenih na milost godišnjih doba, kao u Lanmezanu. Bili su oskudno opremljeni, čak i ne higijenski. S obzirom na to da nisu bili namenjeni za ovu svrhu, zatvorski uslovi su

uskoro postali nepodnošljivi. Kreveti više nisu imali duške niti čebad. Kolibe su bile pune buva i vaši. U Hou Marneu „nomadi” su zatočeni u napuštenu tvrđavu koja nije imala vrata, prozore niti tekuću vodu. U Milzanu, krovovi koliba bili su od talasastog crnog lima, zimi ledenog, a leti nesnosno vrelog. Gde je bilo moguće, Romi su radije živeli u svojim karavanima nego u kolibama koje su bile ne higijenske i neprikladne za njihov način života.

Romi su patili od hladnoće jer više nisu imali odeću. Odeća je ostala u njihovim karavanima, koji su uglavnom bili napušteni kraj puta kada su njihovi vlasnici uhapšeni. Bez goriva, zatočenici u Moadonu i Rivijeri da bi se ugrejali, morali su da pale podne ploče svojih koliba.

Prema brojnim svedočenjima, oni su takođe bili gladni. U nekim logorima kao što je Korej (Finister), administracija nije planirala njihovu ishranu. Muškarci su radili van logora, a žene i deca su ostajali u logoru, kako bi sprečili muškarce da pobjegnu. U drugim logorima sredstva namenjena za ishranu bila su nedovoljna ili su kasnila, naročito tokom prvih nekoliko meseci.

Zatočeništvo je bilo sve teže jer su „nomadi” morali sami da se snalaze. Za razliku od drugih kategorija zatočenika, oni nisu dobijali pomoć sa strane. Nisu mogli da računaju na svoje porodice, koje su takođe bile zatočene ili previše siromašne da bi mogle pomoći, i nisu dobijali milostinju koja je ostalim kategorijama zatočenih dosta pomogla. Nisu mogli da obezbede svoje obroke kao što su to činili ostali zatočenici. Samo su Crveni krst, Nacionalna socijalna služba i jedna ili dve verske organizacije u pojedinim slučajevima pružile pomoć. Uprkos svemu tome, iscrpljenost i edemi koji su bili rasprostranjeni na drugim mestima, ovde nisu bili uobičajeni. [II. 2, 6-13]

Zatočeništvo možda nije bila inicijativa francuskih vlasti, ali su to iskoristile da uvedu Rome („Tsiganes”) u društvo. Deca su išla u škole, obično u okviru logora. U logorima Lezalije i Salije o siročadima i napuštenoj deci ili deci privremeno odvojenoj od svojih roditelja brinule su socijalne službe ili verske institucije. Vlasti su smatrale da deca treba sama da se „socijalizuju”, i zato su se postarale da nemaju kontakte s ljudima njihovog porekla.

II. 11
Bolnički logor Merinjak (Žironda).
(iz NAsps, F7 15099, 18. februar, 1942.)

II. 12
Unutrašnjost baraka u logoru Merinjak (Department Žironda).
(Hubert 1999, str. 74)

Za odrasle, socijalna integracija je bila teška. Uz njihove uobičajene dužnosti, zatočeni su radili za privatne kompanije u samim logorima. Neki su radili van logora, na rampama i u šumarskim preduzećima, ali uvek pod budnim okom nekoliko žandarma. Deo njihove plate uziman je da bi se nadoknadili troškovi njihovog zatočeništva.

Takođe, Nemci su tražili ovu radnu snagu za Organizaciju Tod, koja je radila na glavnim projektima u oku-

piranim zemljama, uključujući Atlantski zid, i kasnije za Prinudnu radnu službu. Međutim, dobili su mali broj zatočenika jer ih je većina pobjegla. Uz to, Nemci su odbijali one, koje su smatrali „neveštima i da se stide rada“.

Romi su veoma teško mogli da se izbore za svoju slobodu. Trebalo je da poseduju kuću ili da podnesu dokaz o prebivalištu, da budu prihvaćeni od strane lokalnog stanovništva, da su se uzorno ponašali u logoru, i da poseduju dozvolu prefekta, u nekim slučajevima

nemačkih vlasti, o svom dolasku i odlasku. Ako bi bili pušteni na slobodu, morali su se pridržavati naredbe o prinudnom prebivalištu donete na osnovu ukaza od 6. aprila 1940. godine. U najekstremnijim slučajevima, lokalno stanovništvo koje nije želelo Rome u svom okruženju, uspevalo je da ih ponovo protera.

Romi su činili sve da pobjegnu. Logor Ark e Senan zatvoren je septembra 1943. godine, jer je veliki broj ljudi pobjegao iz njega.

SLUČAJEVI DEPORTOVANJA IZ FRANCUSKIH LOGORA ZA ZATOČENJE

Iz više razloga nacisti nikada nisu naredili deportovanje francuskih Roma u Aušvic radi istrebljenja. Zbog tog razloga nije bilo masovnih deportovanja na rasnoj osnovi. Neki Romi zatočeni u Francuskoj, ipak, bili su deportovani u logore Sašenhausen, Buhenvald i čak Aušvic-Birkenau.

Godine 1943. 13. januara 70 muškaraca starosti od 16 do 60 godina napustili su logor u Rut de Limožu i, na-

vodno, prema rečima komandanta logora, odvedeni da rade u fabrikama u Nemačkoj. Zapravo, ovi Romi nikad nisu stigli do nemačkih fabrika, premešteni su 23. januara u logor Rojalie u Kompijenu pre prebacivanja u Orangeburg - Sašenhausen; 23. juna još 25 muškaraca premešteno je u Kompijen; 26. juna 23 od njih je odvedeno u Buhenvald. Zašto? Izgleda da je prefektura predala ove Rome Nemcima da bi se mladi, nastanjeni radnici pošteđeli. Kada su Nemci shvatili da ljudi koji su poslani nisu bili vešti radnici, poslali su ih u nacističke koncentracione logore.

Prema različitim izveštajima koje treba potvrditi i iz drugih izvora, događaji u Poatijeu nisu bili neobični. Izgleda da su Rome na koje se odnosila naredba o prinudnom prebivalištu u neokupiranim zonama hapsile francuske vlasti, a onda ih predavale radi zadovoljavanja kvota radnika koje su Nemci tražili. Tada su, kao i Romi iz logora Poatije, ovi nesrećnici poslani u nacističke koncentracione logore, a ne u fabrike u Nemačkoj.

Evidencije iz logora Aušvic-Birkenau otkrivaju podatke o približno 40 belgijskih i francuskih Roma zatočenih u Francuskoj od 1940. do 1943. godine koji

II. 13

Logor u Sen Morisu o Riš Zomu (Ion). (NAps, F7 15110, juni 1943.)

su uhapšeni na granicama Ruena (Sen-Inferier); ovi Romi su zatočeni u Montle-ri, a zatim u Montrej Beleu. U leto 1943. godine bili su oslobođeni i dato im je prinudno prebivalište u mestima nedaleko od logora. Zatim su se vratili u mesto porekla gde su ih Nemci opkolili u jesen

1943. godine, zatočili u barake Dosing u Mehelen-Malineu (Belgija), a zatim deportovali 15. januara 1944. godine u Aušvic kao deo konvoja Z. U ovom konvoju je bilo 144 francuskih Roma.

Deportovanje je vršeno na osnovu „Proglasa Aušvic” od 6.

decembra 1942. godine. Prema tom proglasu, svi „Cigani” u velikom rajhu trebalo je da budu deportovani u logor Aušvic-Birkenau. To je jedino zabeleženo deportovanje s francuske teritorije koje je sprovedeno na rasnoj osnovi.

ZAKLJUČAK

Francuski Romi su izbegli istrebljenje zato što Francuska nije bila deo velikog rajha. Ali nisu izbegli zatočeništvo. Zatočeništvo, koje su naredile nemačke vlasti, smatrano je zlatnom

šansom za postizanje cilja koje su francuske vlasti odredile početkom XX veka - prisiljavanje Roma da se nastane, jer je nomadski način života smatran jednim razlogom koji sprečava njihovu integraciju u društvo. Francuske vlasti su zbog toga koristi-

le zatočeništvo, uporedo s merama kao što je podsticanje „nomada” da se nastane kada napuste logor, da školuju decu, i da odrasli rade. Hrišćansko učenje bilo je obavezno za sve. Posle oslobođenja vlasti su redovno nastavile sa ovom praksom.

Bibliografija

Filhol, Emmanuel (2004) *La mémoire et l'oubli. L'internement des Tsiganes en France 1940-1946.* Paris: L'Harmattan | **Etudes Tsiganes (2/1995, Volume 6)** 1939-1946, France: L'internement des Tsiganes | **Hubert, Marie-Christine (with Peschanski, D. / Philippon, E.) (1994)** *Les Tsiganes en France 1939-1946.* Paris: CNRS Editions | **Hubert, Marie-Christine (1999)** *The internment of Gypsies in France.* In: Kenrick, Donald (ed.) *In the shadow of the Swastika. The Gypsies during the Second World War 2.* Hatfield: University of Hertfordshire Press, pp. 59-88 | **Kenrick, Donald / Puxon, Grattan (1974)** *Destins gitans. Des origines à la solution finale.* Paris: Calmann-Lévy | **Maximoff, Matéo (1993)** *Routes sans roulettes.* Romainville / Paris: Editions Matéo Maximoff | **Pernot, Mathieu (2001)** *Un camp pour les Bohémiens. Mémoires du camp d'internement pour nomades de Saliers.* Arles: Actes Sud